

Capella de Santa Maria del Castell

Sant Martí de Centelles

Ubicació

Comarca: Osona
Lloc/Adreça: Antiga parròquia de Sant Martí de Centelles
Emplaçament Castell dels Centelles, recinte jussà.

Coordenades:

Latitud: 41.76962
Longitud: 2.20643
UTM Est (X): 434042
UTM Nord (Y): 4624502

Classificació

Número de fitxa 08224 - 2
Àmbit: Patrimoni immoble
Tipologia Edifici
Estil / època: Medieval Romànic Gòtic Modern
Segle XII-XVIII
Estat de conservació Regular
Notes de conservació: Recentment la família Torán va fer assegurar algun dels murs.
Protecció Legal
Tipus de protecció: BCIN
Europea – Atributs inspire: National Monument Record – Defensa
Observacions protecció: BCIN. Decret de Castells de 1949. R-1-51-5651
Data aprovació: dv., 22/04/1949 - 12:00
Accés Fàcil
Ús actual: Sense ús
Titularitat Privada
Titular: Ref. cad.: 001A00029
Fitxes associades:

[Castell de Sant Martí de Centelles](#)

Descripció

La capella del castell és una de les dependències en millor estat de conservació de tot el recinte castral. Es troba emplaçada a l'angle sud-oest del castell de Sant Martí, una mica separada de la muralla i consta d'una sola nau coberta amb volta de canó apuntat i dues capelletes laterals com a indicació del creuer. La capçalera o absis presenta una forma rectangular i plana, menys ample que la nau. Aquest absis té una finestra de doble esqueixada ben alineada amb la que es conserva enfront seu, a la façana oest. Entre la nau i l'absis s'obren les dues capelletes laterals fetes mitjançant un buidatge dels murs que fan 1'5 m d'amplada. La porta de punt rodó, és al mur del costat sud, al mateix on s'alça el campanar doble de cadireta i resseguit per un àbac sota el qual s'obre una finestra d'una esqueixada. Mentre que les obertures restants les formen dues finestres més, probablement posteriors. La porta del petit temple és al seu costat meridional i deixa veure el buit d'una portada romànica que ha estat arrencada íntegrament. Sobre aquesta porta una petita espadanya marca el caràcter castral d'aquesta capella i permet observar les múltiples remodelacions de la mateixa. A la nau es pot apreciar algun que altre buit que correspon a antigues tombes dels senyors del castell. L'espoli ha afectat la totalitat de la capella, sobretot els elements decoratius de les obertures i accessos, dels que es conserva un arc apuntat decorat amb elements geomètrics i florals esculpits i que es troba a l'extrem nord-oest de la capella.

Observacions:

Espai aprofitat pels excursionistes com a lloc de refugi.

Història

Des del document de l'acta de consagració de Sant Martí del Congost del 898 es coneix una capella situada al castell de Sant Esteve. Aquesta, en un primer moment, estava dedicada a Sant Esteve però cap el segle XIII, moment en què la família Centelles comença a figurar com a senyora del Castell, l'advocació a Santa Maria substituï a Sant Esteve, quedant aquest com a copatró juntament amb Sant Joan. Aquesta església castral apareix des dels seus inicis vinculada a la parròquia de Sant Martí del Congost, passant a ser parròquia en un moment indeterminat del segle XI. Les notícies de l'església es troben en una relació de parròquies del bisbat de Vic, datable entre els anys 1025 i 1050, on apareix com a parròquia de Centelles. Després, al segle XIII, va esdevenir una simple capella castral vinculada a la parròquia de Sant Martí de Centelles. En els documents del Delme del Bisbat de Vic de 1280, tot i l'existència de l'advocació a Santa Maria del Castell, l'església encara apareix compartida amb Sant Esteve. En la documentació trobem que al 1243 Bernat Alfaneç deixà en el seu testament un quartà d'ordi a l'altar de Sant Esteve, situat a l'església de Santa Maria i que 1379 la celebració de la festa de Sant Esteve anava a càrrec del rector de Sant Martí citant l'altar de S. Esteve del Castell sobre de Centelles. El primitiu emplaçament d'aquesta capella ha portat a diverses hipòtesis interpretatives. La més comú defensa que la capella seria a la part superior del castell o castell sobirà ja que en diversos documents s'esmenta la seva posició sobirana. Aquest és el cas d'un document del 1307 on apareix in capella Ste. Maria castri superioris, i en un testament de 1318 hi apareix dimitto altaria Ste. Marie et Sti. Stephani situs in capella superiori castri de scintillis cuilibbet medium octavum blati. En aquests documents dels segles XIII i XIV es parla de l'església de Sant Esteve al castell superior i la de Santa Maria a l'inferior fet que ha portat a pensar que la primitiva capella es trobaria ubicada al castell superior i que al segle XIII es va fer una nova capella al castell inferior, traslladant el culte i l'altar

de Sant Esteve, i que això explicaria la doble titularitat. Associada a aquesta capella i des de mitjans del segle XIII vivia en el castell una petita comunitat de clergues i preveres, amb un mínim de cinc, per expressa voluntat de la família Centelles que era partidària de la fundació de diversos presbiterats. A més d'aquest col·lectiu també hi havia un rector i un beneficiat que a inicis del XIII tenien cura de l'església. En aquest context i al 1217 s'afegiren dos presbiterats més fundats per Bernat de Centelles i la seva muller Elisenda, amb una dotació per al seu manteniment. El rector s'intitulava rector capella Sancte Marie de Scintillis i acostumava a exercir el càrrec de procurador dels senyors de Centelles i, a partir del segle XV, de prior. Al llarg dels segles els sacerdots residents a la capella anaren augmentat fins arribar al nombre de set. Aquesta comunitat viva seguint la regla de Sant Agustí, juntament amb diversos deodants o laics. El nombre de sacerdots augmentà a 8 quan Sança, esposa de Bernat de Centelles, fundà un nou benefici. La capella fou venerada fins al 1888 juntament amb la imatge de la Mare de Déu del Castell. En aquest moment encara es documenta que la capella estava dotada d'importants rendes i alous alhora que funcionava com a panteó dels senyors de Centelles. Actualment la capella ha perdut el seu culte.

Bibliografia

DOMENEC MANSANA, J. (1913). Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya n. 218. Barcelona.
MONREAL, L; RIQUER, M. (1958). Els castells medievals de Catalunya, II. Barcelona. PLADEVALL, A. (1962). Romiatge a Sant Martí de Centelles, Sant Miquel Sesperxes i Bertí. Vic. PLADEVALL, A. (1958). El castell de Centelles. Vic. PLADEVALL, A. (1973). Els castells catalans, IV. Rafael Dalmau editor, Barcelona, p. 912-935. PLADEVALL, A. (1981). Sant Martí de Centelles. Gran Geografia Comarcal de Catalunya. Vol. 1 (Osona i Ripollès). Ed. Enciclopèdia Catalana. p. 82. PLADEVALL, A. (1986). Castell de Centelles. Sant Martí de Centelles. Catalunya Romànica. Vol. III. Osona. Ed. Enciclopèdia Catalana. p. 509-512. PLADEVALL, A. (1986). Sant Esteve i Santa Maria del Castell de Centelles. Sant Martí de Centelles. Catalunya Romànica. Vol. III. Osona. Ed. Catalana. p.512-514. PLADEVALL, A. (1987). Centelles. Aproximació a la seva història. Ajuntament de Centelles. PLADEVALL, A. ET ALI (1999). "Sant Martí de Centelles" a Osona. Guies Comarcals. Catalunya Romànica. Ed. Pòrtic. Barcelona. p. 113-116.

